

iparosítása lehetővé teszi a mezőgazdaság gépesítését, műtrágyával való bőséges ellátását, elősegíti a már működő állami gazdaságok és mezőgazdasági termelősövetkezetek gazdasági és szervezeti megszilárdítását, terméshozamuk, ártermelésük növelését. Mindez fokozza ezek vezető és szervező szerepét az egész mezőgazdaságban.

Azonban a magyar népgazdaságra az is jellemző, hogy a szén-, vas- és acél-, a villamosenergia- és nyersolajtermelés elmarad a gépipar fejlettségéhez és termelő képességéhez képest. Ezért az acél-, a szén-, a nyersolaj és az alumíniumtermelés fokozott ütemű fejlesztése, Magyarország további iparosításának folytatása – az ötéves terv teljesítésének, az ország további fejlődésének és megerősödésének létfontosságú kérdése. az 1952. év – az egész ötéves terv döntő évének – népgazdasági terve előírja, hogy az ipari termelést 1951-hez képest 25 százalékkal kell emelni.

Indokolás „az egyes ipari vállalatok állami tulajdonba vételéről” szóló törvényjavaslathoz (1948. április 26.)

Törvényjavaslat egyes ipari vállalatok állami tulajdonba vételéről.

Országgyűlési Irományok, 1947. II. köt. Budapest. 149–153.

Az 1945 utáni kommunista társadalompolitikai program megvalósítása, ahogy ők nevezték – az „uralkodó osztályok hatalmának megtörése” szoros összefüggésben állt a magántulajdon megszüntetésével. A kommunista társadalompolitikai céloktól függetlenül, más irányzatok körében is népszerű volt az állam által irányított gazdaság, valamint a vegyes tulajdonú gazdaság eszméje. Ilyen belátásokat szült az 1929–1933-as világgazdasági válságból való kiütkeresés, a második világháború hadigazdasága, valamint a háború utáni romokból való újjáépítés szükséglete is, ezért a folyamat első lépései nem ütköztek minden ellenzéki párt esetében ellenállásba. Az államosítási program 1946 elején a bányák és erőművek kisajátításával kezdődött és még ebben az évben sor került a négy legjelentősebb nehézipari vállalat állami tulajdonba vételére. Később, 1948-ig külön törvények rendelkeztek a villamos művek, távvezetékek, bankok, egyházi iskolák, bérházak, a száz munkásnál többet foglalkoztató ipari vállalatok államosításáról. Majd 1949-ben minden tíz dolgozónál többnek munkát adó cég és a külföldi tulajdonú vállalatok is állami tulajdonba kerültek, végül a mezőgazdaság kollektivizálása, majd 1952-ben a bérházak államosítása zárta a sort. A forrásunkban szereplő törvény a 100 főnél több dolgozót foglalkoztató gyárak államosításáról dönt. Ekkor 594 vállalatot vont irányítása alá az állam, ahol összesen 160 ezer munkás dolgozott.

A kormány 1948. március 25-én elhatározta, hogy a magyar nagyipar államosítása tárgyában törvényjavaslatot terjeszt az Országgyűlés elé. A vezető pénzüzetek államosításával és a földreform végrehajtásával döntően elhatároltuk a demokratikus Magyarország fejlődésének irányát, másfelől azonban a gazdasági élet jelentős része

a nagytőkések gazdasági és politikai befolyása alatt állott s ez a dolgok természeténél fogva igyekezett a fejlődés menetét hátráltatni. A hároméves gazdasági terv végrehajtásának első idejében szerzett tapasztalatok meggyőzték a kormányt arról, hogy ez a felemás állapot a hároméves terv megvalósításának veszélyeztetése nélkül továbbra fenn nem tartható: ahhoz, hogy az állam a tervben kitűzött feladatokat maradéktalanul megvalósítsa s az ország dolgozóinak életszínvonalát minél nagyobb mértékben emelje, elengedhetetlenül szükséges, hogy a száznál több munkavállalót foglalkoztató iparvállalatok köztulajdonba kerüljenek: Éppen úgy, ahogy a nagybankok állami tulajdonba vétele nélkül nem volt lehetőség a hároméves terv pénzügyi végrehajtására, ugyanúgy a terv beruházási, termelési eredményeit nem lehet biztosítani mindaddig, amíg a döntő fontosságú vállalatok állami tulajdonba vételével nem szűnik meg annak lehetősége, hogy az iparvállalatok sora beruházásait és termelését a tervvel ellentétesen folytassa. A magántulajdonban álló nagyipari vállalatok jó része a stabilizáció óta ismételten, gyakran indokolatlanul állami kölcsönöket igényelt s e kölcsönök folyósítása elől az állami igazgatás nem zárkozhatott el, mert az egyes üzemek működtetése egyéb iparágakkal való összefüggésük miatt elengedhetetlen volt. Számos esetben győződött meg a kormány, hogy a kölcsönt kérő magánüzemek tulajdonosai a jelenlegi rendszerrel szembenállásuk folytán saját tőkéjüket üzemükből kivonták, máshol hasznosították vagy tartalékolták s így előállott az a helyzet, hogy egyébként nyereséges vállalatokat az állam kénytelen volt kölcsönök folyósítása útján segíyezni, anélkül, hogy kellő biztosíték lett volna arra, hogy a kölcsönök az államnak meg fognak térülni. A törvényjavaslat célja az, hogy ennek az állapotnak megszüntetésével a magyar nagyipar államosítását megvalósítsa. A javaslat végrehajtása sorári mintegy 500 ipari vállalat kerül állami tulajdonba, az ezekben foglalkoztatott munkavállalók száma 140.000 főre tehető. [...]

A törvényjavaslat gazdasági életünk és az azon alapuló jogrendünk strukturális megváltozását hozza magával. Ez teszi indokoltá azt a tág körű felhatalmazást, amelyet a javaslat a kormány számára biztosítani kíván.

PROPPER SÁNDOR

A hároméves gazdasági terv a szociálpolitika tükrében

Társadalombiztosítási Szemle, 3. évf. (1947) 7. sz. 3–4.

Propper Sándor (1877–1956) magyar szociáldemokrata politikus, az MSZDP egyik vezető szociálpolitikusa. Az első világháborút megelőzően több szociálpolitikával is foglalkozó intézményben töltött be pozíciót (Magyarországi Famunkások Szövetsége; Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár; Általános Fogyasztási Szövetkezet), majd a két világháború közötti periódusban az MSZDP gazdasági ügyeinek egyik